

A sémi faj kultúrértéke

Írta: Venetianer Lajos dr.

Renan Ernő, a közismert francia orientalista és vallástörténész volt az első, ki a tudományos és művelt világba belevitte azt a tudatot, hogy természeti diszpozíció és fejlődés egyedül a sémi fajt tette alkalmassá a tiszta monoteizmusnak, az emberiséget egybefoglaló jövő vallásnak megteremtésére. Amióta félszázaddal ezelőtt rendkívüli hatást keltett könyvében (*Vie de Jésus*) kifejtette, hogy: „c'est la race sémitique qui a la gloire d'avoir fait la religion de l'humanité”, azóta szinte babonás hittel hatolt a köztudatba és a művelt gondolkozás alapigazságának értékét követeli az a tétel, hogy az európai emberiséget három tényező emelte fel mostani kultúrnívójára: a görög művészet, a római jog és a sémi vallás. Hiszen igaz, hogy esztétikai érzékünk és gondolkodásunk a görög világ szemléletéből merítette a közvetlen hatást, mely fejlődésre indította; igaz az is, hogy az európai államok jogrendje közvetlenül a római jogon épült fel s annak alapján alakult ki; de amikor a sémi faj vallást teremtő erejéről van szó, nem pedig csak arról, hogy sémi nép köréből s általa lakott területről kapták az európai népek azt a sajátlagos vallást, mely kétezer év óta tölti be gondolat- és érzelmvilágukat, úgy jogos a kérdés, hogy a görög nép különleges faji sajátosságának forrásából merítve önmaga teremtette, vagy csak fejlesztette s közvetítette a művészetet és hogy a római nép saját faji ösztönéből fakadó teremtő erővel sarjasztotta-e a jogrend ama legelső csiráit, melyek évezredek fejlődés után egész Európát! beárnyékoló hatalmas koronájú fává nőtték? Renan ugyanabban a

könyvében azt a szép mondatot is írja, hogy *La gloire éternelle, dans tous les ordres de grandeurs, est d'avoir posé la première pierre*. Igaza van; örök dicsőség illeti meg azt, aki az első követ adta az épülethez, aki az első lökést adta az eszme fejlődés séhez. A modern természettudományban talán már egyetlen betű áem található Aristoteles természettudományából, de ki merné tagadni, hogy nem Aristotelest illeti az örök dicsőség, amiért az első csákányvágást tette, a természet megismerésének aknához?

Legalább is hiábavaló a kérdés, hogy egyáltalában volna-e, vagy hogy mily fokon állna ma a természettudomány, ha Aristoteles nem tette volna meg első megfigyeléseit. Csak a tényekkel kell számolnunk s tudnunk azt, hogy a modern természettudomány végeredményében az ő vállain épült fel, akár továbbfejlesztéssel, akár ellenmondással, akár impulzusnyerés folyamatával. Épp úgy hiába; való a furcsának tetsző kérdés, hogy egyáltalán volna-e, vagy minő fokon állna Európában a művészet és jogrend, ha a napsugaras Hellas berkeiben nem árasztottak volna művészi ihletét a Múzsák és ha római elméik boncoló ereje nem hatolt volna a jog és igazság szövevényes kérdéseibe. A tény az, hogy Európa Hellastól kapta a művészetet és Rómától az állami s társadalmi jogrendet. Teljes hódolattal adózunk a görögök mű; vérszi fenségének s a római jogászok éleselmjúségének, de ma már tudjuk, amit ötven évvel ezelőtt Renan még nem tudhatott, -hogy a művészet nem Hellasban született, hogy a fejlődésre képes jogelmélet nem Róma talaján sarjadt, hanem mindkettőt a sémi faj teremő ereje hozta létre s adta tovább Rómának és Hellasnak, hol kedvező talajon, a továbbfejlődésre kedvező feU tételek közt eljuthatott arra a magaslatra, amelyen most az emberiség kultúrtényezőjévé válhatott.

Ma már tudjuk, hogy a római törvényhozás legnevezetesebb alkotása, a XII. tábla, mely határozott tétéleivel véget vetett a jogbizonytalanságnak és kiinduló pontja az egész római jog fejlődésének, úgy alakilag, mint tartalmilag a babilóniai Ham-murabi codex közvetlen hatása alatt jött létre. A görög szobrászatról pedig tudjuk már, hogy kezdetben nem a görög szellem teremő ereiének megnyilatkozása volt. Csak a VI. század vége felé szabadult fel idegen hatás alól, hogy a fejlődés gyors útján nemzeti jelleget öltön; eladdig az ókori keleti népek, az asszir-babilóniaiak tanítványa volt: csak az előázsiai se; mita kultúrnép teljes letöretése után fejlődött ki görög talajon a szobrászat csodás művészete, mely dicséretére válik az egykori sémi mesternek is.

Igaza van Renannak: *La gloire éternelle est d'avoir posé la première pierre*; csakhogy akkor nem egyedül az igaz vallás megteremtéseért kell az emberiségnek örök dicsőség koszorújával öveznie a sémi fajt, hanem úgyszólván mindenért, amiből a jelen kor emberének kultúrélete összetevődik. Ha életünkben ki akar-, nók kapcsolni mindazt, ami sémi eredetű, úgy nem ismernénk magunkra. Mindennapi életünk, gondolkodásunk s kultúrzsükség; létünk számtalan megnyilatkozása annyira keresztül-kasul van szöve elengedhetetlen sémi elemekkel, hogy nem tudom, mit cso-

dáljak inkább, a sémi faj nagyságát, mely sub specie aeternitatis teremtetett az emberiség számára minden időn győzedelmeskedő kultúrát, vagy pedig az emberi gondolkodás renyhességét, mely a tehetetlenség törvényében lomhán mozog előre az első lökés hatása alatt, melyet a sémi fajtól kapott. Azt hiszem, hogy a mérleg az első feltevés javára fog eldőlni.

E dolgozat kerete nem ölelhet fel mindent, ami a modern kultúremler életnyilvánulásaiban a sémi elemet alkotja; csak a legfeltűnőbb jelenségekre óhajtok rámutatni, melyeket Asszír-Babilónia, Arabia és Kánaán sémii népeitől kapott örökség gyanán őriz a legodaadóbb hűséggel a művelt emberiség, amelyeket le nem vetkőzhet annak veszélye nélkül, hogy vissza ne süljedjen az őskor primitív népeinek kulturátlan állapotaiiba.

I.

Honnan eredt a farsang minden furcsaságával és Karnevál herceg felemás járműn végzett körmenetével? Winckler Hugó, a korán elhunyt berlini assziriológus (nem zsidó) a következőt bizonyította be: Az ősi Babilonban a holdforgás szerint számítva az évet, kerek számban 360 napos évet ismertek, amit azonban a napév 365-ös napjával csak úgy tudtak kiegyenlíteni, hogy minden év végén a tavaszi napéjgyen előtt a számításba nem vett öt napot mintegy kiemelték az idők rendjéből. Ebben az ötnapi időtartamban teljesen fejtetőre állt Babilonban minden; nem volt különbség király és alattvaló, úr és szolga, gazdag és szegény közt, hivatalok szüneteltek, ünnepi dáridó zshivájától visszhangzott az ország. Az 5. napon hozzáfogtak az újév installációjához és a régi társadalmi rend helyreállításához, amit fényes ünnepi processzió vezetett be: Marduk bálványsozbrát feldíszített hajón hozták az Euphratesen Babilonba, hol a kikötőbe érve a hajóval együtt emelték ki a folyóból, a parton a hajóval együtt tették kocsira s úgy vitték díszes körmenet közepette a templomba, ime, a modern világ tavaszi napéjgyen ünnepét megelőző farsang eredete, minden ferdeségével és kicsapongásaival, valamint annak a magyarázata, hogy miért vonul fel Karnevál a farsangi idő befejeztével csónakos kocsin, amit megértünk, ha tudjuk, hogy Carnevól nem is azt jelenti, hogy carne vale – hús, Isten veled (vonatkozással a húshagyóra), hanem azt jelenti, hogy cár navale – hajós kocsi! Nagyon mellékes kérdés, hogy Európában minő változatokon ment át formájában, tartalmában s vonatkozásaiban a farsang, elvitathatlan tény az, hogy a farsang egész ideológiája sémi elem a mai kultúremler életében, melyből kiküszöbölni a leglángolóbb sémiellenesség sem volna képes.

De a 360 napos évnek következménye nemcsak a mulatságos farsang, hanem a körnek 360 fokra történt beosztása is, ami az ébredő ifjúságnak már sok kellemetlen órát szerzett. E beosztás 'közvetlenül összefügg az ősbabilóni eredetű hatvanas számsziszterrel, melynek keretében összefoglaló egységet alkotott a tizenkettes szám, s amelynek hatása alól még ma sem tudunk kibontakozni, amikor óránk számlapján a 60-as percnyi és 12-es óra-beosztást látjuk, amikor még mindig a tucat számegységhez rágaszkodunk s amikor egy angol shilling még mindig 12 pence-re

osztható. Ha az évet 12 hónapra osztjuk s ha az iskolában ma is csak úgy tanítják a zodiakus 12 csillagzatát, mint az ősi Babilonban, azt természetesnek kell találnunk, hiszen mi épp úgy látjuk a hold változásait és a csillagos eget, mint évezredekkel ezelőtt a babilóniaiak; de azt már mégsem tarthatjuk természetesnek, hogy az állatöv csillagzatait ma is ugyanazokkal a neveikkel tanítják» amikor azokban a csillagzatokban csak az őskori sémiak „gyermeteg fantáziája” látott kost, bikát, ikreket stbit. És mégis, hogy patog ma is a nebuló ajkán a szép hexameter!

Apropos méter! Már az ősi Babilóniának megvolt a pontosan megállapított súly- és hossz mértékrendszere. Valutája nemesfém volt, mely nem névleges értékű pénznemben Ikerült forgalomba, hanem súlyegység szerint lemérve, aminek hatását mai napig megőrizte az angol font, aminthogy az angoloknál, s nagyrészt nálunk is nem hivatalosan, még mindig mértföld, öl, rőf, hüvely, láb szerint számítják a hosszúságot s nem tudnak megbarátkozni az erőszakolt méterrendszerrel. A babilóniaiak rendszere természetesebb is, tudományosan megbízhatóbb is volt. Erre nézve C. F. Lehmann-Haupt berlini – a háború alatt konstantinápolyi – professzor (nem zsidó!) nyilatkozatát közöljük, melyet Babilónia kulturmissziójáról írt könyvében tett: „Die Mitglieder der Kommission, die während der französischen Revolution mit der Regelung von Mass und Gewicht betraut war, konnten leider noch nicht wissen, dass das französische Pfund eine so altehrwürdige Gewichtseinheit sei und sich als Funktion und Ableitung aus einem von den Babyloniern wirklich verwendeten, mit dem Sekundenpendel für die dortigen Breiten übereinstimmenden Längenmasse auffassen lasse. Sonst würde wohl sicher, der ursprünglichen Absicht gemäss, statt des Meters, eines schwer bestimmbar und schliesslich falsch berechneten Teiles des Erdmeridians, das Sekundenpendel als Grundlage des Systems gewählt worden.”

Nem terjeszkedhetem itt ki olyan egyéb kérdések taglalására, melyek inkább csak tudományos érdekűek, mint a világfelfogás, csillagászat, irodalom, művészet, jog- és államélet, ipar (különösen a fayence és metszet művészi magaslatra emelt ipara), melyeknek közvetlen hatása ki van már mutatva az európai kultúra kifejlésére, csak néhány minden ember mindennapi életében előforduló jelenségre utaltam annak bizonyítására, hogy a sémi faj elméjének teremő ereje által alkotott tényezők alkotják a modern világ életszükségletét.

Nem akarom azonban elhallgatni a súlyos ellenvetést sem, mely elismeri ugyan, hogy Európa a babiloni sémiectől kapta a mai napig elevenen ható kulturelemeket, de megállapítja, hogy csak közvetítői voltak, nem megteremtői, ők maguk is Délbabilónia régiebb lakóitól, a sumiroktól vették át egész kultúrájukat; a sumirok pedig indogermánok, sőt a turáni fajhoz tartozók voltak. E kérdésnek annyi az ága?boga, hogy végleges eldöntése nem várható egyhamar, főleg azért, mert a tudósok nagyrészének állásfoglalása nem kizárólag tárgyilagos tudományos alapon történik, hanem véleményalkotásukat faji elfogultság tudatalatti érzete befolyásolja. Ezért erre vonatkozólag csak két nyilatkozatot közlök. Mindkettőből kellő tanulságot és ítéletet meríthet a művelt laikus is; mind-

kettő korunk elismerten legkiválóbb szaktekintélye és tárgyunk tekintetében különösen fontos, hogy egyikük sem tartozik a sémi fajhoz.

Frederic Me Curdy, a torontói egyetem professzora, a következőket mondja: „The Hypothesis of a so-called ‚Sumerian‘ civilization and ‚Sumerian‘ language, preceding the rise of the Semites, is in its current form the result of hasty and superficial theorizing, and the present writer is convinced, that it will have to be essentially modified. As neighbours to the Semites, and more or less mingling with them from time to time, were a foreign people, probably more than one people, who contributed some important elements to their mythology and civic life, with corresponding terms to their language. Who they were and whence they came cannot as yet be said. Possibly they were of a race akin to the Elamites across the Tigris, or to the Kassites of the highlands to the North of Elam. The name ‚Sumerian‘ as applied to them is, in any case, a misnomer; and the supposed Sumerian language is possibly only the Semitic Babylonian, or Assyrian, written according to a system developed alongside of the popular syllabic from the original ideographic, and preserving the essential features of the latter. There are, it is true, many phenomena of this peculiar idiom which such an hypothesis does not explain. On the other hand, no one has yet succeeded in constructing a reasonable or consistent grammar of the supposed language, though good material is abundant. Until this is done, the Semitic has a right of possession, precarious though it may be. Many invasions of Babylonian territory were made by non-Semitic peoples from the most ancient times, especially Elamites and Kassites, but the language, the religion, both State and popular, and the civilization as a whole, remained allways essentially Semitic down to the time of Cyrus and the Persians.”

A másik nyilatkozat, mely John D. Prince sumirológustól származik, s melyet egy irodalmi vitám alkalmából hozzá intézett kérdésekre kaptam, a következő (egyéb érdekességénél fogva egész terjedelmében közlöm a levelet): State of New-Yersey. Senate Chamber. 18. Oct. 1912. Igen tisztelt Úram, vettem ma az ön levelét és tárgyalását, és olvastam legnagyobb érdekléssel. Nem tudtam a minden tetteket G. úrra és Tiginre vonatkozólag, csak olvastam az ő másik tárgyalását, melyben a sumeri nyelv összeállítását a magyar összeállításával párhuzamba tenni próbál. Véleményem szerint G. úr a magyar nyelvért lelkesedése kissé túlságos, mert Sumeri összeállítása a minden összefoglaló nyelvekéhez hasonló és például én egyenlő igazolással a magyar nyelvet az amerikai nyelvekkel abban a tekintetben párhuzamba tehettem volna. Ilyen hasonlítás valóban haszontalan és csak azt mutatja meg, hogy minden összefoglaló nyelvek csak összeállítás saiban egymásra hasonlítanak. Valódi rokonságot nem úgy mutatjuk meg. Rokonságot a sumeri nyelv s a mai nyelvek közt megállapítanom. – Hoffentlich wollen sie mein schlechtes Magvarisen verzeihen. Ich interessiere mich besonders für die agglutinierenden Sprachen und während meiner politischen Carrière in meinem Staat von New-Yersey musste ich etwas von Ihrer wun-

dervollen Sprache lernen. In unserer Maupstadt von Trenton haben wir eine grosse magyarische Bevölkerung und als Vice-Gouverneur voin Staate muss ich ihre Sprache lesen können. Bis jetzt habe ich keine t'bung gehabt, um sie entweder zu schreiben, oder zu sprechen. Das Obenstehende ist mein zweiter Versuch nur! Ich hohe später die Gelegenheit finden zu können einen Artikel über Vergleichenungen zwischen der magyarischen und sumerischen Satzform vorzubereiten. Ich könnte eine recht amüsante Reductio ad Absurdum anführen, denn die Satzbildung vom Sumerischen von Magyarischen und von der Passamaquaddy Sprache von Maine ist wirklich beinahe dieselbe. Leider habe ich für den Augenblick keine Zeit, denn ich bin Professor an der Columbia miversität und auch Vice Gouverneur von New Yersey zur selben Zeit. Sobald ich mit dem politischen Leben fertig werde, beabsichtige ich meine ganze Zeit den Sprachproblemen zu widmen."

Íme a newyorki Columbiajegyetem professzorának nyilatkozata, mely Mc Curdy-éval egybekapcsolva elég súlyos arra, hogy óvatosságra intse még a szakköröket is az európai kultúra sémiz eredetű forrásának megtagadására irányuló törekvésekben. CW magából, faji ösztönének őseréjével teremtett Babilónia sémi népe olyan kulturértékeket, melyek ma is az európai művelődés homlokterében állnak.

II.

A sémi faj második csoportját, melynek az ősi torzsról való elágazódása időrendben legközelebb esik hozzánk, a mohammedán arabok alkotják. Köszönhetne valamit az európai kultúra az araboknak, kiknek előnyomulását a világtörténet színterén való megjelenésük percétől kezdve pusztító sáskajárásnak, fõrgeteg szárnyain száguldó veszedelemnek szokták festeni, teremtettek-e önmagukból valamit, ami nemcsak hogy jótékony hatással volt az európai kultúra kifejlésére, de ami mai nap is lényegesen ható tényező a kulturember életében?

Szinte őskori életét élte még Középeurópa, amikor a tudomány minden ága teljes virágzásban volt Harun al Rasid birodalmában, kinek udvarába követséget küldött Nagy Károly, hogy az arab kultúra tüzhelyéről hozzon néhány sugárszálat saját népeinek megvilágosítására. A frankogermán birodalom marcona hősei bizonyára áhítatos bámulattal nézegették az elefántot, meg a vizórát és a tarka szövetű dízsátort, miket a khalifa talán szánakozó mosolylyal küldött ajándékba a legnagyobb teutonnak. A kereszt-hadjáratok már szélesebb utakat vágtak Kelet felé, amely utakon már nemcsak a visszatért harcosok hoztak új megismerést és új világszemléletet, de kereskedők karavánjai is hozták a Kelet egész gazdagságát. Európa képe megváltozott; új igények, új vágyak, a mindennapi életet szolgáló új törekvések kezdtek tért hódítani. Európa is kezd már megismerni s megszerezni az arab lovat s a damascusi pengét, a gyapjúból, teveszõrbõl, lenbõl vagy selyembõl szõtt szöveteket, vásznakat s fátyolokat, kezdi megszeretni a legmagasabb tökélyre jutott szõnyegipar termékeit,

meghonosít új gyümölcsfajokat és növényféléket, életszükségletévé fogadja a rizst, cukrot, fűszerféléket, eltanulja az olajgyártást. Lehetetlen felsorolni mindazt, amit ma természetes tulajdonunknak tartunk, amit azonban századokkal ezelőtt Európa a Kelet sémi népeitől kapott.

Ámde az igazi kultúra kapuja Középeurópa felé Spanyolország felől nyílt meg, ahol az arabok uralma alatt az építő és dekoratív művészet, valamint a tudományok minden ága virágzott. Csillagászatot és matematikát, nyelvtudományt és kémiát, filozófiát és orvostudományt, mechanikát és meseirodalmat az arabok ajándékoztak Európának. De nemcsak egyes kiválóan megvilágosodott főket övezhetett az arab tudomány fénye, a tudományok általános terjesztésének lehetőségét is megadták az arabok azzal, hogy felfedezték a papírgyártást, vele egyidejűleg a tintagyártást, s a damaskusi papírgyárból elárasztották a Charta Damascena-val egész Európát. Egyszerre felvirágzott a fordítás irodalma, az arab műveket átültették latinra s új világ, új szellem hatolt a kolostorok celláiba, a kolostorokkal kapcsolatos iskolákba.

S ezek az iskolák szolgáltatják az európai kultúrfejlődés fordulattengelyét, minthogy az arab tudomány hatása alatt lassanként azokba is befészkelődött a romantikus képzelgés fátyla alól kibontakozó reális természettudomány iránt való szeretet. Ugyanis a keresztény teológia önmagával kezdett meghasonlani, amidőn az arab természettudomány hatása alatt megingott a platói fantasztikus eszmevilágba vetett hitében, de ugyanakkor nem találhatott megnyugvást a görög filozófia másik oszlopában, a nagyon is reális aristotelesi rendszerben, mely alkalmas volt minden teológia teljes ledöntésére: kapóra jött hát az arab filozófia, mely ragyogó szellemmel tudta kiegyenlíteni a két ellentétes rendszert, megmentette a hitet és szabad teret biztosított a természetkutatásnak. De a romantika és realitás e szerencsés egybeolvasztását nem közvetlen arab forrásból fordította saját hasznára a keresztény teológia, mely gondolatvilágával nagyon tavo'i állt a mohammedán eszmekörből; a közvetítők zsidók voltak: Ibn Gabiről és Majmuni; amaz inkább az ideák légkörében mozgó Plató felé hajlott, emez inkább a földön szilárdan álló Aristoteles hívének vallotta magát, de mindketten az arabok egyeztető rendszerének szellemében és eszközeivel mentették meg a Bibliába vetett hitet. Ez kellett a keresztény teológiának, mely a 13. századtól kezdve az arab filozófia emlőin nevelkedett Ibn Gabiről és Majmuni műveiből merítette bizonyítékainak és módszerének teljes fegyverzetét. És amint Ibn Gabiről és Majmunit nem tudjuk elképzelni az arab filozófia nélkül, úgy amazok nélkül sem tudnók elgondolni, hogy milyen irányt vehetett volna Auvergni Vilmos, Halcsi Sándor, Bonaventura, Duns Scotus, Albertus Magnus és Aquinói Tamás, valamint a renaissance küszöbén Cusai Miklós, Faber Stapulensis, Bonét de Lates és Bovillus, kik valamennyien az újkori Európa kultúrájának megalapozói voltak.

Persze filozófiai eszmék terjedésének rejtett útait, amelyeken át a nép szélesebb rétegeiben termékenyül meg a kultúra befogadására és fejlesztésére, nem láthatjuk, de még ma is élnek egyes

kultúrelemek, melyeknek arab eredetére nem is gondolunk, de amelyek nélkül művelt embert el sem képzelhetünk. Ilyen például az algebra, amit Európa, csak a 16. századtól kezdve tanult Muhammed ibn Musa latinra fordított könyvéből; s hány érettségiző ifjúnak kellett borzongania a sphastrigonometriától, méh tisztára az arab szellem terméke; s hány középiskolai tanár gondol az egyenletek tanítása közben arra, hogy az ismeretlen jelzésére tulajdonképpen miért is ír χ (iksz) *betűi*? A köztudatból rég kiveszett, hogy arabok voltak Európa tanítómesterei a matematikában és De Lagarde göttingai orientalistának kellett felfedeznie, hogy az arabök az ismeretlen helyére „s” betűt írtak, ami kezdői betűje az arab „seion” szónak, mely szó valamit, izét jelent; ezt az „s” betűt spanyol átírásban s kiejtéssel X (chi)-nek írták, melynek megrövidült lábai adták aztán az χ (iksz) betűt, íme, mily csekélység, ami mellett azonban nem szabad elhaladnunk anélkül, hogy ne gondolnánk a végtelen sok kulturértékre, melyet a jelenkor közvetlenül az araboknak köszönhet, s ne gondolnánk arra, hogy ilyen kulturhatás mellett mégsem lehet a sémi faj egészen az utolsó.

III.

A sémi faj harmadik ága, mely leválván az östörzsről, Palesztinában lelt kedvező talajt, hol gyökeret verhetett s teljes erejében kifejlödve a kultúra legnemesebb gyümölcseivel ajándékozhatta meg a világot, a mai zsidóság ősei voltak. S mit adtak az emberiségnek? Bizony, nem kevesebbet, mint az írást: kettős értelemben: a Szentírást és a Betűvetést. Vegyük ki e kettőt az emberiség történetéből, kultúrájából, mindennapi életéből s mi marad, mivé omlik össze mindaz, amiből elképzeljük az államot és társadalmat, a jogrendet és az irodalmat, a nemes célokra törő és a közjó előmozdításában igyekvő embert.

A Szentírásról s annak kulturhatásáról nem kell sok szót vesztegetnünk; mindenki tudja, hogy nemcsak a zsidó Biblia, de az Újtestamentum is teljesen sémi gondolatvilág kifejezője s mindenki tudja, hogy kétezer esztendő óta miként hatoltak be a Szentírás révén az emberiség legszélesebb köreibe a hit és erkölcs, az igazság és szeretet sémi agyakban s szívekben fakadt tanításai.

De a betűvetés dolgában a szakkörök nagyon szűkre mért társaságán kívül álló művelt közönség minden tájékozódás nélkül szűkölködik. Tudja, hogy arab jegyekkel számolunk, latin betűkkel olvasunk, de tovább nem kutatja, nem is érdeklí. Hát a latinok honnan vették? Természetesen a hellénektől. És a hellének? Legközelebbi szomszédjaiktól, a velük közvetlen érintkezésben élt föníciaiaktól. A föníciaiakkal már palesztinai területen vagyunk, s a műveit gondolkodás minden ellentmondás nélkül már eddig is befogadta ismereteinek tárházába a tudatot, melynek kételyeit teljesen kizárja a népek története s az írásjegyek fejlődésének szembeötlő jellege, hogy a mi mai napon alkalmazott betűink nem egyebek, mint a történeti fejlődés útján jelen formájukra kialakult föníciai írásjegyek.

Ám hogyan jutottak a föníciaiak az emberi értelem egyik legcsodásabb alkotásához, a gondolat olyatén lerajzolásához, mely a gondolat közvetítésében, kétségtelen tolmácsolásában megszűntét minden tér- és időbeli távolságot? Más népektől vették-e át, vagy saját faji ösztönük ereje fakasztotta belőlük az emberiség áldására a megismerést, hogy a beszéd meghatározott számú hangokból áll s minden hang beszédes képben ábrázolható? Az asszír ékírásból formálták-e a maguk betűit, vagy az egyiptomi képirásból? Vagy talán a mykene-krétai írásjegyeket alakították át saját céljaikra. A tudomány sokat foglalkozott e kérdésekkel, míg végül arra a megállapodásra jutott, hogy amit föníciai írásnak nevezünk, azt tulajdonképpen óhéber írásnak kell neveznünk, azt a föníciaiak is átvették a Kánaánba beköltözött honfoglaló héberektől, akik a mai betűírás ősi formáinak a feltalálói voltak.

Persze, nem az egész nép találta fel, hanem bizonyára csak egy kiválóan megvilágosodott elme. és ha szabad nem nagyon biztos feltevések sáncaival körülvett mezőre elkalandozni, úgy a kiválóan megvilágosodott elmét megtalálhatjuk Mózesben, kinek korában Egyiptomban már régóta használatban volt a szövevényes képirás mellett az egyszerű s mindenki részére hozzáférhető betűírás is. Mózes tehát ismerhette a betű fogalmát, a hangok rajzolásának gondolatát, s alkothatt az egyiptomi jelektől teljesen elütő, saját népnevelő céljainak megfelelő olyan hangképeket, melyekhez közvetlen fejlődési kapcsolatban fűződnek a mi latin betűink.

S amikor e kérdésnél féltő tartózkodással – noha jogos feltevéssel – gondolunk Mózesre, úgy nem egyedül állunk; sőt nagyon is jó társaságban vagyunk, melyre restelkedés nélkül hivatkozhatunk. Már Eusebius és Hieronymus egyházatyák kardoskodtak amellett, hogy Mózes volt a betűvetés feltalálója, s a múlt század kimagasló protestáns teológusai: Hitzig, De Wette és Uhlemann német egyetemek katedráiról hirdették Mózes dicsőségét a betűvetés feltalálásának terén is. De még legújabbán is, az orientális tudomány legelőkelőbb folyóiratában, a *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* múlt évi (1919.) folyamában olvashatjuk egy Lehmann-Haupt következő nyilatkozatát: „Es bedarf keiner weiteren Ausführung, wie sehr sich gerade die zweifelloos historische Gestalt des Moses der mit der aegyptischen Priestersühft in näheren Fühlung stand, für den Urheber dieser Erfindung geeignet würde.”

De félretéve minden feltevést, bizonyos az, hogy Kánaánban a honfoglaló héberek körében keletkezett az az írás, melyet a föníciaiak közvetítettek s a jelen művelődés alapjának tekinthetünk. A jelenkor tudományos kiválóságai: Bauer, Benzinger, Kahle, Kittel és Leander (egyikük sem zsidó) archieologiai, epigraphiai, nyelvészeti és történeti bizonyítékokra támaszkodva hirdetik immár a kétségbevonhatatlan tény, hogy a mi betűvetésünk őse, a óhéber írás, autochton kanaáni eredetű s így a sémi faj amaz ága, melyből a mai zsidóság hajtott ki, nem megvetendő tényezőt szolgáltatott az emberi művelődés kifejtéséhez, talán fel tudott volna találni a latin faj is valamelyes írást, ha kapta volna már készen a hellénektől az óhéber betűket, de

tény az, hogy Európában a kultúra terjesztője a zsidók ősei által feltalált óhéber írás.

Bennünket, magyarokat, azonban e kérdés más oldalról is érdekeli. Babonaszerűen kísértett eddig az irodalomtörténetben, hogy volt az ősmagyaroknak sajátos írása, melyet a honfoglalók még az őshazából hoztak s melyet az erdélyi székelyek rovásírása őrzött meg mai napig. A rovásírás nemzeti jelentőségéről legkifejezettebben és legtanulságosabban írt Baranyai Decsi János 1598-ban Thelegdi Jánoshoz intézett levelében (kiadta Sebestyén Gyula az *Ethnographia* XV. évfolyamában), melyben következőket mondja: „Midőn nekem a minap a scytha ábécét átnyújtottad és megkérdezted, méltónak tartanainké, hogy közzétedd, nemcsak ez ügyben kifejtett tiszteletreméltó törekvésedet dicsértem, hanem azon munkálkodtam, hogy mihamar közrebocsásd és segítségedre is voltam ebben. Nem kételkedem ugyan, hogy sokak előtt kicsinyesnek és gyermekesnek látszik az időt ezen betűk terjesztésével és tanulásával tölteni: de mégis teljesen ellenkező véleményen vagyok, és a dolgot méltónak tartom arra, hogy ne csak a mi népünk, hanem a külföldi nemzetek is megismerjék. Először is, mert ha bennünket minden egyéb okoskodás cserben hagyja, magukból ezen iratokból bizonyosan megállapíthatnók, hogy a magyar nép sokkal régebbi és azon kelet-ázsiai scytháktól származik, akikről azt olvassuk, hogy Cyrust, Dáriust és más igen nagy hatalmú uralkodókat is legyőztek. Mert, miként a héberek, syrek, chaldok, arabok és törökök és a többi keleti népek – a görögök és rómaiak szokásával ellentétben – jobbról balra írnak, úgy a mi betűink is hasonló módon íratnak. Kiviláglik ez nemcsak abból, hogy kiejtésünk, írásunk és szóhajtogatásunk módja közös a héberekével, hanem számtalan szavunk is van, melynek úgy a hébereknél, mint nálunk, majdnem azonos jelentése van. Továbbá – jóllehet, ezek mit sem jelentenek ezen ábécé ajánlására – mégis mindenkor becsületére vált bármely nemzetnek, ha az tulajdon írásával élt és annak hasznát vette. Azt látjuk ugyanis, hogy csak igen kevés, egyébként műveltség és hatalom tekintetében kiváló nemzet van, amely saját betűivel tolmácsolhatná nyelvét. Mert kétségtelen, hogy saját írásjegyeik nincsenek se az olaszoknak, se a spanyoloknak, se a franciáknak, se a németeknek, hanem mindezen népek betűi közös forrásból, a latinból erednek. Dicsekedtek ugyan a görögök, hogy ők, tudom is én hány betűt Phóniciából hoztak magukkal, másokat azonban a darvak repülésének megfigyeléséből eszeltek ki és soroztak azon rendbe, melyben most látható. Innen van, hogy nem átalják maguknak tulajdonítani a bölcsélet és minden tudomány és régiség feltalálását. Pedig már a mi betűink is bőven megcáfolják meséiket és biztos adatokkal bizonyítják azt, hogy egyrészt az ázsiai scythák náluk régiebbek, másrészt, hogy ezek az Isten népéhez sokkal közelebb állottak és hogy a régi bölcsészet a héberekétől az ázsiai népekhez s csak ezektől került végre a görögökhöz. Már pedig akár betűink számát tekinted, minden nemzet írásjegyeit fölülmúlják, akár szépségüket veszed szemügyre, a külföldiek semmiféle betűnél sem állanak hátrább, abban a tekintetben pedig messze túl is múlják, hogy egyrészt pontozás

nélkül iratnak, másrészt minden egyéb betűknél tökéletesebben fejezik ki összes beszédhangjainkat és végül könnyebben is sajátíthatók el. A görög, héber, latin nyelveket egész életünkön át alig tanulhatjuk meg középszerűen, a németet, a franciát, a spanyolt igen nehezen sajátítjuk el és mesterséges megértésükhöz sok könyvre, sok költségre, papirosra, írótoltra, tintára és mit tudom én még mi más minden eszközre van szükségünk. Ezen betűnket bárki igen rövid idő alatt, igen könnyen és pedig bármely könyv, toll, tinta, papiros nélkül, akár lacedemon hengerhez hasonló tára, akár valamely más anyagra bárki nagyobb fáradság nélkül megtanulhatja. Miért is ezen betűket nemcsak arra tartom érdemeseknek, hogy minden iskolában tanítsák és a gyermekekbe csepegtessék, hanem arra is, hogy minden rendű honfitársunk, gyermekek, öregek, férfiak, asszonyok, nemesek és parasztok, szóval mindazok, kik azt akarják, hogy magyarnak neveztessenek, tanulják meg . . . Helyesen cselekszel, hogy azon vagy, hogy nemzetünk írástudományát megmentsed az elfeledéstől, hogyha már a görögök módjára hazánkat javarészt elveszítettük és hacsak az isteni kegyelem meg nem könyörül, úgy látszik, elvesztjük az egészet, legalább nyelvünket, történetünket és írástudományunkat örökítsük meg.”

A rovásírás jellegét s történetét ma már ismerjük. Foglalkozott vele a nemzetközi tudomány, melytől függetlenül hazai *kutat* tóink egyik legkiválóbbja, Sebestyén Gyula, eljutott a Rovás és Rovásírásról közreadott mélyreható tanulmányában ahhoz a minden kételyt kizáró megállapításhoz, hogy bár az őshazából hozták a székelyek a rovásírást, azok nem ősmagyar írásjelek, hanem tóníciai eredetűek, melyeknek legrégebb emlékeit az ókori közép-tengermelléki feliratok őrizték meg; a föníciaiaktól jutott el a középázsiai ótörökség birtokába s annak írásjegyeit és jellegét őrizték meg a székely törökök, majd a székelymagyarok. A székely Rovásírás tehát végeredményében nem más, mint a palesztinai óhéber írás.

De hogyan jutott el a magyarok őshazájába és miért tartották fenn oly szerető féltékenységgel és a nemzeti tulajdon büszkeségveivel éppen csak a székelyek? A székelyek eredetének kérdése még nem tisztázódott. Tray, Fejér György, Horváth István, Hunfalvy Pál és Karácsonyi János nemes igyekezéssel akarták a multak homályába vesző eredetről föllebbteni a történet fátyolát, de föltevéseik rozoga épületét könnyű kézzel döntötte porba Sebestyén Gyula (nem zsidó), ki történeti, nyelvészeti és – ami a legfontosabb, néprajzi alapon bizonyította be, hogy a székelyek a zsidó vallásra tért kozároktól elszakadt s a honfoglaló magyarokhoz csatlakozott kabartörzs egyenes leszármazottjai. Ha ez igaz, – és Sebestyén érvelései már megállották az időpróbát, hiszen a hazai történeti tudomány nem bírta tizenhat év óta megcáfolni Sebestyén fejtegetéseit, – úgy a perspektíva, mely a múltból tárul elénk, lebilincseli figyelmünket és áhítattal tekintünk az egyenes útra, melyet a palesztinai óhéber írás az enlakai és csikszentmiklósi templomok rovásfelirataig tett meg. Palesztinában már rég meghonosodott és általános érvényt szerzett a vulgáris használatban a szír eredetű négyzetes betűírás, amikor hiva-

talos iratokon s különösen vallásos használatban szentírás gyanánt még az óhéber betűket alkalmazták. Bizonyára a zsidó vallással együtt került az óhéber írás a kozár-kabarokhoz, kik a honfoglalás után a határok védelme céljából Erdélben települve le, faji egységükben megőrizték az őshazából hozott sajátos kulturértékét, az írást. Vallásukat az idegen környezetben hamar megváltoztatták, de a tanítás hordozóját, az óhéber betűket nemzeti kincs gyanánt őrizték meg annak „hírmondójául, hogy volt idő, amikor szívesén fogadták a sémi táj zsidó ágának nagy kulturértékeit.

